

Pla de Bages

COMARQUES:	Anoia , Bages i Moianès	
SUPERFÍCIE:	30.172,40 ha	
MUNICIPIS:	La unitat inclou, totalment o parcialment, els següents municipis: Artés, Avinyó, Calders, Callús, Castellbell i el Vilar, Castellfollit del Boix, Castellgalí, Castellnou de Bages, el Pont de Vilomara i Rocafort, Fonollosa, Manresa, Marganell, Navarcles, Rajadell, Sallent, Sant Fruitós de Bages, Sant Joan de Vilatorrada, Sant Mateu de Bages, Sant Salvador de Guardiola, Sant Vicenç de Castellet, Santpedor i Talamanca.	
PAISATGES D'ATENCIÓ ESPECIAL:	Aquesta unitat compren parcialment el paisatge d'atenció especial de «l'eix Transversal».	

Figura 15.1 Vista general de Manresa per l'accés sud, ciutat principal del Pla de Bages.

Trets distintius

- Plana sedimentària, altament antropitzada, situada a cotes baixes amb replans limitrofs.
- Els rius Llobregat i Cardener creuen i structuren aquest paisatge.
- Xarxa de municipis, estretament vinculats a Manresa, que formen un gran espai periurbà
- Coexistència de nuclis urbans, polígons industrials, urbanitzacions i espais rurals.
- Espais agrícoles, principalment conreus herbacis de secà i vinya, estructurats a les zones més planes i presència de pinedes de pi blanc als costers adjacents.
- Destacada xarxa hídrica, especialment la Séquia de Manresa, que va permetre el desenvolupament de conreus de regadiu al seu entorn (Horta de Manresa).
- La xarxa viària principal, conformada per l'eix transversal (C-25), l'eix del Llobregat (C-16), la C-37 i la C-55.

- Industrialització històrica (colònies industrials, canals, rescloses, cases de l'amo, etc.), amb una notable empremta en el paisatge.
- Ponts i aqüeductes sobre els rius
- Monestirs i esglésies destacades, com el monestir de Sant Benet del Bages i la Seu de Manresa
- Zones humides lligades al Llobregat, en ocasions relacionades amb l'existència d'antigues bòbiles
- Ric patrimoni rural lligat a la vinya i el cereal: feixes, murs de pedra seca, barraques, cups, tines, eres, corrons, etc...
- El fons escènic de referència format per Montserrat i el Montcau

Figura 15.2 Els conreus de secà predominen a l'agricultura del Pla de Bages. Camp proper a Cabrianes, Sallent.

Figura 15.3 Tram central del Pont de Vilomara, obra gòtica de nou arcs i 130 m de llargària.

Figura 15.4 La silueta de Montserrat i els grans eixos de comunicació són trets distintius del Pla de Bages. Callús.

Figura 15.5 La denominació d'origen «Pla de Bages» ha permès reviscolar aquets conreu. Vinya a Sant Fruitós de Bages.

Mapa

Elements naturals que constitueixen el paisatge

El paisatge del Pla de Bages constitueix una gran plana estructurada entorn les terres baixes situades aigües amunt de la confluència entre el Cardener i el Llobregat, on s'aglutinen el gruix de les terres agrícoles i teixits urbans. Als interfluvis i zones de relleu ondulat hi domina el bosc o un mosaic agroforestal constituït per petites i mitjanes explotacions.

Aquest paisatge de terres baixes, planes i relleus ondulats és delimitat al sud pels relleus de Montserrat, de Sant Llorenç del Munt i de la serra de l'Obac, a l'est per les serres de Castelltallat, a l'oest per l'altiplà del Moianès i al nord per una successió de serrats: Puigalter, Castellnou, Cogulló de Sallent i Montcogul, avui substituïts en part pels runams de Súria i del Cogulló, aquest més alt que la muntanya de la qual pren el nom, distorsionant fortament el paisatge.

Figura 15.6 El Llobregat a Cabrianes.

Pròpiament, la unitat està constituïda per les conques interiors del Bages, instal·lades sobre una faixa de materials sedimentaris tendres, sobretot margues (anomenades tapàs quan es presenten compactes) alternada per capes de materials més durs (conglomerats, calcàries i gresos). Sobre aquestes formacions l'excavació de les aigües fluvials, especialment del Llobregat i el Cardener, ha afaïçonat diverses valls i conques d'erosió, amb petits turons, formades per estrats margosos coberts de sediments al·luvials, entre les quals destaca com la més ampla i desenvolupada pròpiament la del Pla de Bages, però cal nomenar també la de Sant Vicenç de Castellet, o la de Vacarisses, aquesta ja fora de l'àmbit de les Comarques Centrals. Les rieres de Guardiola i d'Oió també han excavat tota una sèrie de petites subconques, que en conjunt conformen una homogeneïtat de relleu,

de condicions climàtiques i de vegetació que permet unir-les en una sola unitat de paisatge, conformada per extenses planes, més o menys horitzontals, sovint cobertes per sediments quaternaris (graves, sorres i llims), entre els quals destaquen les terrasses fluvials, trencades per petits turons on es refugien els boscos illa de pi blanc, tot i que també hi podem trobar alzines i pi pinyer. Reforça aquest caràcter d'unitat el fet d'estar envoltada per una sèrie d'altiplans originats per l'erosió diferencial.

El clima del Pla de Bages presenta forts contrastos tèrmics, amb oscil·lacions entorn als 19 °C, a causa d'un estiu calorós, especialment

Figura 15.7 Es freqüent associar el territori del Pla de Bages amb el domini de les boires. El Pla de Bages vist des de Montserrat.

en les temperatures diürnes, i un hivern fred, producte d'una forta tendència continental provocada per la presència de la serralada Prelitoral que actua com a pantalla orogràfica a les influències del Mediterrani. Les temperatures estivals (juliol i agost) presenten mitjanes per sobre dels 35 °C, de vegades superiors als 40°C, donant lloc a un marcant període d'aridesa (juny, juliol i agost), on la poca aigua del sòl s'escapa a l'atmosfera produint condensacions de vapor. Les mitjanes hivernals presenten mínimes per sota dels 5°C, i encara que rarament baixen per sota dels 0°C, es presenten gebrades. A l'hivern, producte de situacions anticiclòniques, són freqüents als fons de les conques les inversions tèrmiques i les boires, tot i que poc persistents. Les precipitacions són més bé escasses amb dos màxims, producte fonamentalment de la inestabilitat atmosfèrica, de tardor i primavera, amb mitjanes anuals que oscil·len entre els 500 i 600 mm anuals.

Aquestes característiques climàtiques donen peu a que alguns autors classifiquin aquest tipus de clima com mediterrani subhúmit de

tendència continental. En conjunt, la plana del Bages és una unitat formada per un mosaic modelat per la pagesia on els masos, camins i conreus de secà alternen amb fragments de boscos isolats sobre turons aïllats per l'activitat erosiva de rius, rieres i torrents que presten les seves aigües per l'establiment de petites hortes i l'assentament d'uns nuclis de població que han pres el protagonisme en l'actual evolució del paisatge. Les zones de matollars són força abundants, principalment a causa dels incendis esdevinguts en els darrers anys (1980, 1986, 1994, 1996, 2004, 2005, 2009). Les plantes més habituals són la bufalaga (*Thymalaea tinctoria*), la globularia (*Globularia alypum*), la farigola (*Thymus vulgaris*), el romaní (*Rosmarinus officinalis*) i la sajolida (*Satureja montana*), entre d'altres. La presència d'aigua és també causa de modificacions en la vegetació, especialment en els sectors millor conservats, com els cursos fluvials secundaris. En aquests indrets s'hi troba el pollancre (*Populus nigra*) i l'om (*Ulmus minor*), tot i que en molts indrets la llera del riu es troba força desarbrada. En algunes localitats, especialment vora els recs de la séquia de Manresa, és comú trobar canyars d'*Arundo donax*. Per altra banda, l'existència de camps de conreus i nombrosos marges entre finques, afavoreix la presència d'una variada flora arvens i ruderal. Hi destaquen la ravenissa blanca (*Diploaxis erucoïdes*), el pixallits (*Taraxacum officinallis*), el blet (*Chenoponium album*) i la rosella (*Papaver rhoeas*).

Per altra banda, la vegetació potencial correspon al domini de l'associació *Quercetum rotundifoliae*, organitzada al voltant de la carrasca (*Quercus ilex ssp rotundifolia*). La carrasca és una raça especial d'alzina, més baixa i rabassuda que l'alzina típica, i el carrascar és el més pobre de tots els alzinars; de fet és un bosc «net» en el que hi són rars els arbusts, les lianes i les plantes herbàcies (Font i Quer, 1910; 1934). La riquesa florística és compensada per les plantes heliòfiles, que apareixen en els espais oberts sense vegetació arbòria,

Figura 15.8 Diversos tipus de vegetació es reuneixen a la vall de Callús.

i als marges i vorades de formacions arbòries. De manera molt puntual es poden trobar peus de càdec (*Juniperus oxycedrus*) i savina (*Juniperus phoenicea*) que neixen en marges i vessants pedregosos. Tot i així, la vegetació arbrada més àmpliament difosa correspon a pinedes secundàries de pi, plantades i afavorides pel seu profit econòmic. La seva distribució és d'origen antròpic, i cal cercar-lo en plantacions fetes poc després de la plaga de la fil-loxera (Casals Costa, et al., 2005). Els pins més habituals són el pi blanc (*Pinus halepensis*) i la pinassa (*Pinus nigra*). El pi blanc apareix sobretot a la banda central i sud de la unitat, mentre que la pinassa és més pregona vers la banda nord. Es poden trobar pinedes cap al serrat de la Llangostera, entre Sant Salvador de Guardiola i Castellgalí, en el bosc de la Font, entre Rajadell i Monistrollet, i en el bosc de Caselles, vora el Raval de Pere Jutge. En general es tracta de masses forestals poc estructurades i sense gaire vàlua florística, en el sotabosc de les quals és possible trobar alguna carrasca. En conjunt afecten menys del 15% de la unitat, i tenen un caràcter força testimonial.

La fauna de la unitat és clarament cosmopolita. Hi són significatius la guineu (*Vulpes vulpes*) i el senglar (*Sus scrofa*). En indrets oberts és fàcil guaitar la perdiu (*Alectoris rufa*) i el conill (*Oryctolagus coniculus*), tot i que en densitat baixes. Les aigües del Cardener i del Llobregat no tenen gaire qualitat; les poblacions de peixos més rellevants són de carpa (*Cyprinus carpio*), barb (*Barbus bocagei*) i peix gat (*Ameiurus melas*). Antany era habitual l'anguila (*Anguilla anguilla*), però en l'actualitat es troba extingida. En alguns torrents i recs és possible trobar alguna tortuga de rierol (*Mauremys leprosa*), però en nombre descendent.

Figura 15.9 Vegetació al jardins de la Fundació Alicia, Sant Benet de Bages.

Evolució històrica del paisatge

Els primers habitants d'aquestes contrades van pertànyer al Paleolític, existint registres a Rajadell (Can Bosc), apareixent el Neolític disseminat per tota la unitat: Fonollosa (Sant Andreu), Manresa (Viladordis i les Marcetes), Rajadell (Balmes dels Moros i de Can Bosc), Sant Vicenç de Castellet (Bòbila de Can Vidal i Carrer Igualtat) i Santpedor (Carrer de Ponent). Però les manifestacions més importants de població cal cercar-les en els poblats ibèrics, entre el quals destacà el Cogulló (Sallent), habitat des del final de l'època del Bronze fins el s. III dC. Altres troballes ibèrics de l'edat del Bronze i del Ferro es troben escampades per tota la zona: Artés, Boades (Castellgalí), Manresa, Cabanes de Navarcles, Rajadell, Santpedor, Sant Fruitós de Bages i el Castellet (Sant Vicenç de Castellet).

Els romans deixaren també la seva empremta amb la torre del Breny (Torre dels Dimonis), a la confluència del Cardener i Llobregat, i la vil·la i sepulcre de Boades (Castellgalí), al mateix indret on s'hi excavaren sitges ibèriques que donen idea d'un conreu de la terra amb excedents suficients. Altres poblaments romans es poden trobar a Artés, Castellgalí, Manresa, Navarcles, Rajadell, Sant Fruitós de Bages, Sant Joan de Vilatorrada, Sant Salvador de Guardiola i Santpedor. La seva petja més profunda fou el desenvolupament i potenciació de les activitat agrícoles i les primeres rompudes importants de boscos, així com la implantació massiva de l'olivera i la vinya. Boades canvià la fisonomia de l'aiguabarreig entre el Llobregat i el Cardener, amb una producció que devia estar totalment integrada a una economia de mercat (els Ibers practicaven ocasionalment l'intercanvi).

Figura 15.10 El sepulcre romà de la Torre del Breny o dels Dimonis, a Castellgalí, constitueix una de les restes romanes més importants del país. Es mantingué en bon estat de conservació fins que fou destruïda la part superior per la construcció d'una resclosa el 1870.

Figura 15.11 Indret on s'ubica el sepulcre de Boades. Castellgalí.

Tot i l'evolució presencial i tecnològica dels humans establerts des del Paleolític, la seva capacitat de modificar el paisatge continuà essent molt limitada. En conjunt la unitat restà coberta d'alzinar, amb àrees de pi i illots esporàdics de conreus, bàsicament cereals, als quals es van anar afegint altres espècies de més port com la vinya i l'olivera. Els visigots van succeir els romans, tot i que en l'etapa final del món romà i durant el mateix període visigòtic el territori no fou gaire poblat, amb Manresa (Minorisa) com població més important. Hi degueren haver explotacions agrícoles, especialment prop de les principals vies de comunicació, ara transformades en vilars (villae en època romana).

La penetració islàmica ocupà aquestes terres durant un període prou breu com per deixar senyals evidents, que cal rastrejar en la toponímia. És de suposar que controlaren les principals poblacions i que degueren plantejar-se la fortificació d'indrets estratègics quan l'empenta dels carolingis arribà a les portes de la contrada a la fi del segle VIII. Vers el 798 la frontera ja s'havia situat a l'altre costat del Cardener i Manresa apareix com a nucli amb tradició urbana. El 826-827 es produí la revolta d'Aisó a Osona, que demanà ajut als musulmans enviant aquests els seus exercits possiblement per la vall de Rajadell i el pla de Bages, camí que continuaren utilitzant les asseifes musulmanes al llarg del IX i X. La inestabilitat d'aquestes terres motivà un fort despoblament, fet que obligà a la repoblació de finals del s. IX. El turó de Manresa, possiblement ja fortificat el 798, fou ocupat per Guifré I el Pelós i desenvolupà el paper de capital de comtat. L'any 890 s'esmentà *Merense civitate* i més endavant la ciutat s'organitzà a l'entorn de la primitiva església de Santa Maria i possiblement d'un castell, i al X degueren aparèixer altres nuclis de població a les proximitats. Per organitzar i repoblar el territori els comtes establiren castells termenats: Rajadell (950), Fals (1000), Guardiola (1000), Castellgalí (924) i Castellet (1001), als quals s'afegien esglésies. El preromànic (X) i romànic (XI-XIII) s'escampà pel Pla de Bages marcant el territori recuperat. Al primer

pertany Sant Pere de Brunet (Sant Salvador de Guardiola); Santa Margarida de Matadars (BCIN, Pont de Vilomara); el Puig de Sant Daniel (Sant Joan de Vilatorrada); Santa Maria del Grau (Fonollosa); la plaça Major d'Artés; Santa Maria de Viladordis i el recinte emmurallat de Manresa, i de l'anàlisi de documents carolingis es dedueix que el paisatge era ocupat per boscos, prats i pastures, camps de conreu on dominaven els cereals, vinyes, alguns arbres fruiters, horts a les lleres dels rius, alzines, espinavesses, arboços i entre els animals, coloms, porcs, conills, apicultura... Per la unitat creuaven les estrades de Cardona i Manresa i eren freqüents els molins i trulls.

Al XI s'aixecaren Sant Genís de la Vall dels Horts (Sant Fruitós del Bages); Sant Esteve de Vilarasa (Talamanca); Sant Pere de Castellfollit i Sant Andreu de Maïans (Castellfollit del Boix); Sant Sadurn de Salelles (Sant Salvador de Guardiola); Santa Maria del Castell i el Castell de Castellgalí (BCIN, Castellgalí); Sant Cristòfol de Castellbell (Castellbell i el Vilar) i el castell d'Artés (BCIN). Al XII es bastiren edificis i s'engrandiren altres. Entre els primers cal destacar Santa Maria d'Artés; Santa Maria de Claret (Santpedor); Sant Iscle i Santa Victòria (Sant Fruitós de Bages); Sant Martí de Torroella (Sant Joan de Vilatorrada); el monestir de Sant Benet de Bages (Sant Fruitós de Bages), Sant Jaume d'Oizinelles (Sant Fruitós de Bages); Sant Bartomeu de Navarcles; Santa Magdalena del Pla (Pont de Vilomara); Sant Salvador de Guardiola i Sant Pere de Vilamarics (Monistrol de Montserrat). Al XIII pertanyen el monestir de Santa Clara (Manresa); el portal d'Artés; Sant Francesc (Santpedor); Sant Andreu de Comallonga (Fonollosa);

Figura 15.12 Restes possiblement romanes de Boades.

Sant Joan de Vilatorrada; Santa Llúcia de Rajadell i Sant Vicenç de Fontanelles (Castellfollit del Boix).

Al voltant d'aquests castells i esglésies aparegueren petits nuclis concentrats i poblament dispers en masos, destacant de nou la ciutat

Figura 15.13 Sant Jaume d'Oizinelles, lloc documentat el segle X. Sant Fruitós de Bages.

de Manresa, aprofitant la situació del Pla com a cruïlla de camins cap a terres prepirinenques.

Quan el 1348 la Pesta Negra feu minvar la població, Manresa ja devia comptar amb 1.000 habitants, a distància de la resta de nuclis rurals. El 1383 finalitzen les obres de la séquia de Manresa, que a més de revitalitzar la ciutat transformà la fesomia del paisatge amb el conreu de llegums i verdures.

Amb tot, la situació de cert despoblament, símptoma d'altres problemes, no es redreçà fins ben entrat el s. XVI. La pressió sobre el paisatge degué concentrar-se entorn dels petits nuclis habitats i especialment al voltant de Manresa i els cursos fluvials. El bosc de ribera i l'alzinar situat a les parts més aptes pels conreus devien patir les conseqüències.

Cent anys més tard la població s'havia doblat amb la immigració occitana que s'instal·là a viles, pobles i masos abandonats reprenent el model agrícola. L'empenta definitiva arribà el XVIII, amb 13.000 habitants, encara que relativament es perdé pes en el conjunt de Catalunya. Aquest augment demogràfic comportà un creixement agrícola, especialment de la vinya, i de l'activitat manufacturera en els pobles de tradició menestral, fet que es traduí en una pèrdua important de masses boscoses i una ocupació dels fons de vall, especialment del Cardener i del Llobregat, rius que veuran desviades les seves aigües per a reg, consum humà i activitat manufacturera.

El s. XIX visqué la industrialització més intensa i activa de la Catalunya interior, sobretot a la segona meitat de segle, alhora que encara prosseguia el creixement agrícola, especialment la vinya, afavorida per l'arribada de la fil-loxera a França, deixant empremta amb la construcció de murs de pedra seca, tines i cups. Augmentà de nou la població, afavorida per la immigració, i la pressió sobre el territori s'intensificà: desbrossament de muntanyes, construcció de feixes, obertura de camins, aprofitament de la força hidràulica, canals industrials, colònies tèxtils, creixement urbanístic. Poc a poc, el paisatge rural deixà pas a l'industrial, la distribució de la població canvià radicalment, nombrosos llogarets rurals i masos quedaren estancats i començaren a ser abandonats, per contra els nuclis amb aprofitament hidràulic, creixeren amb rapidesa. Amb l'entrada de la fil-loxera el creixement fou menor i desigual, molts camps foren abandonats, apareixent bosquines i matollars amb plantació de pi blanc, els municipis rurals, arruïnats, perdran definitivament població, especialment a la darrera dècada, i algunes poblacions industrials patiran els alts i baixos de l'indústria tèxtil (Guerra de Cuba i pèrdua del mercat colonial). Aquest període marcà una clara tendència a la concentració, sobretot a Manresa, que arribà a albergar més de la tercera part dels habitants del Bages, produint un fort impacte en el paisatge el creixement de la ciutat. Passada la fil-loxera la replantació amb cep americà renovà només una petita part de les antigues explotacions, essent substituïdes a les terres més planes per cereals. També s'introduí l'ametller.

La segona dècada del s. XX es caracteritzà de nou per un fort creixement industrial aprofitant la demanda generada per la 1ª Guerra Mundial i la construcció del ferrocarril, amb una immigració provinent de Castella, Aragó i València. Peça clau d'aquest nou desenvolupament industrial, deslligat de la producció tèxtil, és la implantació de la Pirelli (1924) que marcà molts anys el paisatge industrial entre Sant Joan de Vilatorrada i Manresa. Posteriorment es mantingué un creixement menor però sostingut. La guerra i la postguerra significaren anys regressius per la pèrdua d'efectius masculins i la baixa natalitat, fins el 1950 no es recuperà la població de 1936. A la dècada dels seixanta es produí una nova onada immigratòria, fonamentalment andalusa, que es traduí en importants transformacions urbanístiques, amb fort creixement de les ciutats industrials i els seus barris obrers. La crisi i tancament de nombroses fàbriques de finals dels 70 novament tornà a deturar el creixement, incloent una petita davallada de població, tot i això, el 1981 es superen els 100.000 habitants per primera vegada. Fins l'any 2000 es creix amb prou feines, amb regressió a Manresa (64.385 habitants). La darrera i recent onada d'immigració situarà el 2008 amb el màxim històric, 131.649 habitants, i la consolidació de la pèrdua relativa del pes de Manresa front la resta de territori.

Al llarg d'aquests darrers anys, la urbanització del Pla de Bages ha anat guanyant terrenys a l'agricultura i els paisatges industrials del s. XIX han sofert notables canvis amb l'adopció de l'electricitat com a font energètica: les ubicacions fabrils prop del Llobregat o del Cardener

s'han vist desplaçades pels moderns polígons industrials (Bufalvent, Guix, Sant Isidre, Santa Anna), les indústries que han quedat dins del nucli urbà han vist com la revaloració del sòl i les noves normatives feien més interessant el seu desplaçament cap aquests polígons. La Manresa de Josep Pla, on les fàbriques es confonien amb els convents i els convents amb les fàbriques ha deixat pas a una nova realitat paisatgística. Altre fet que ha caracteritzat el canvi els darrers anys és l'aparició de les urbanitzacions (Mirador de Montserrat, Calvet, les Pinedes i el Serrat de Castellnou, Pineda de Bages) que si bé naixeren com a segona residència, avui s'han convertit en residència habitual, fet que en part ajuda a explicar la pèrdua de pes específic de Manresa. Com darrer element, cal citar el fort impuls que han rebut els eixos de comunicació (C-25, C-16, C-37) que han significat un important impacte visual per aquestes terres.

Figura 15.14 L'església parroquial de Sant Vicenç de Castellgalí, manté encara la seva estructura medieval tot i haver passat varies remodelacions.

Paisatge actual i les seves dinàmiques

El Pla de Bages està conformat per una plana sedimentària central limitada amb replans. El caràcter antigament agrari ha passat amb els anys a un de plana clapejada per nuclis urbans amb la ciutat de Manresa al bell mig, i amb un ràpid creixement, amb polígons industrials, urbanitzacions i importants infraestructures que la travessen.

Els indrets naturals troben refugi en vessants amb important inclinació i fondalades no aptes per la explotació agrària o la implantació d'infraestructures. Els boscos que es poden trobar són de pi blanc que varen repoblar antigues zones de vinya, d'alzinar de carrasca propi de la zona i alguns roures als indrets més humits. Aquests boscos

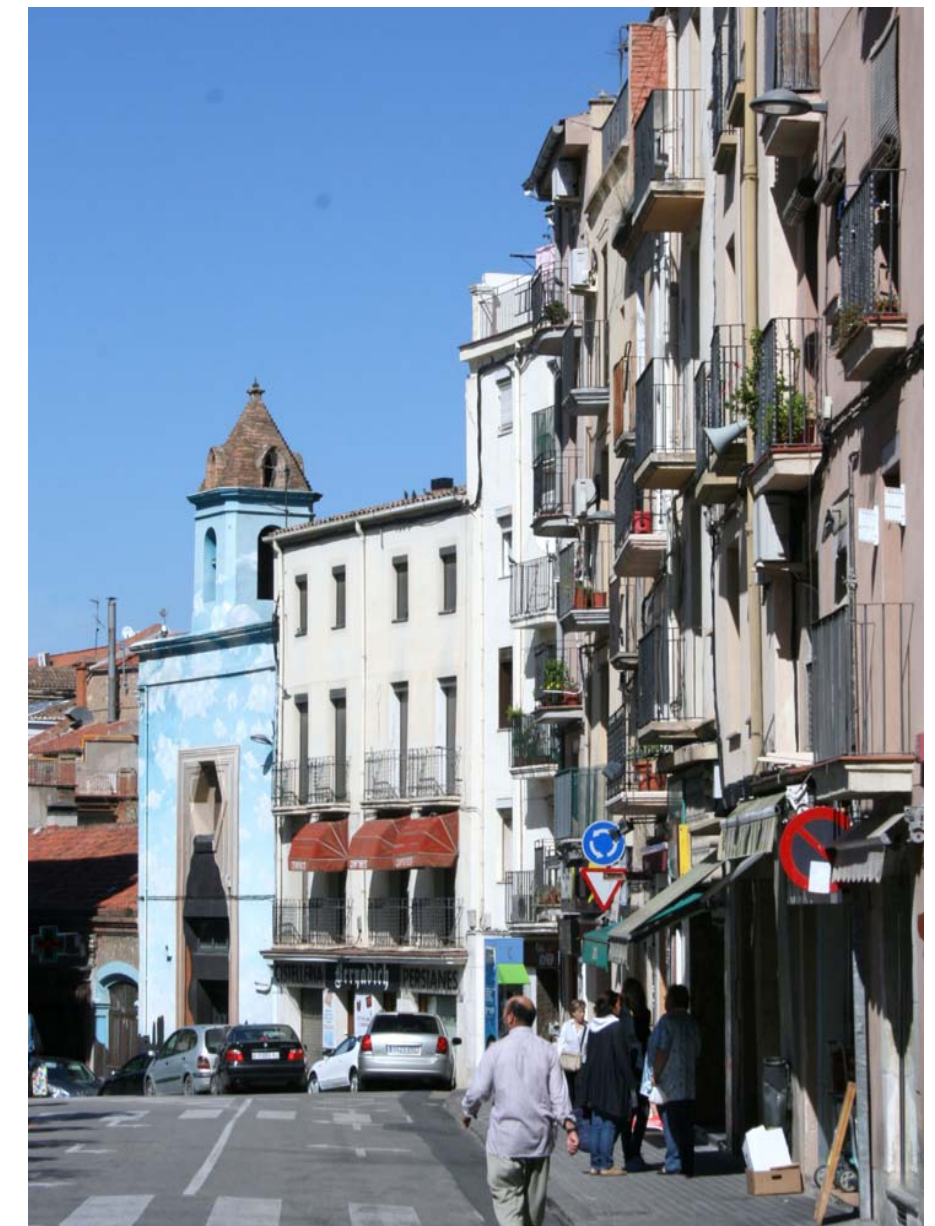

Figura 15.15 Centre urbà de Manresa.

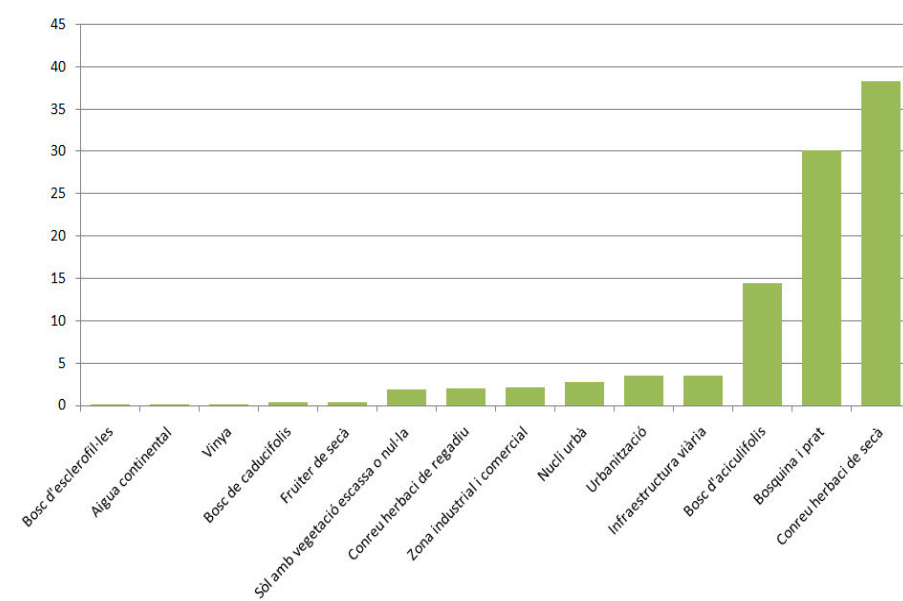
intenten recuperar-se dels constants incendis patits al llarg de les últimes dècades, especialment el que va tenir lloc l'estiu de 1994. Per la seva banda, a les fondalades menys malmeses, seguint els cursos dels rius hi ha vegetació de ribera com plantacions de pollancre i àlbers, així com salzes i oms, a vegades formant boscos mixtes com a la Bòbila de Santpedor o la de la Corbatera. Aquesta zona està categoritzada com d'alt risc d'incendi forestal a causa del mal estat dels boscos per manca d'una gestió forestal adequada i sostenible. De fet els incendis s'han produït regularment, si bé és cert que en un 98% dels casos l'extensió afectada ha estat petita, inferior a 3 ha, tot i que en ocasions han estat força devastadors.

La xarxa hídrica dominada pels rius Llobregat i Cardener ha permès el desenvolupament de conreus de regadiu i les séquies i canals han

alimentat i propiciat l'assentament de les fàbriques tèxtils i colònies industrials.

Tot i que aquesta unitat es presenta com un espai on l'àmbit rural ocupa major superfície que els espais urbans i periurbans, l'ocupació dels conreus de secà arriba fins al 38%, el nombre i dispersió de superfícies edificades, altera de manera evident aquesta realitat. De fet, les superfícies edificades siguin habitatges, espais industrials o logístics, són les que realment conformen l'estructura de la unitat, tot quedant matisada pels indrets conreats, la vegetació de ribera dels cursos d'aigua i les vorades de caràcter forestal. La profusió d'eixos de comunicació ratlla la plana i contribueix al desordre i la fragmentació en general poc harmònica del territori. Propostes com l'Anella Verda de Manresa tenen per objecte redreçar aquestes desviacions.

La ciutat de Manresa emergeix al mig del pla com la ciutat que vertebrava el teixit urbà de la unitat. Al seu voltant s'estructuren altres petits nuclis d'origen rural que han crescut, com Sant Joan de Vilatorrada, Sant Fruitós de Bages, Sant Vicenç de Castellet, Navarcles, Santpedor, el Pont de Vilomara i Callús. Aquest nucli estan envoltats de superfícies comercials i polígons industrials, de mida petita o mitjana, com ara Santa Anna de Claret, Sant Isidre o Bufalvent, entre d'altres. Aquesta evolució ha creat un paisatge on es barregen elements naturals, agraris, urbans i infraestructures, sense espais de transició. Les causes d'aquesta evolució són variades: un ràpid i intens desenvolupament del poblament, ja sigui rural o netament urbà; creació i expansió d'urbanitzacions amb important presència de construccions unifamiliars; potenciació d'àrees industrials en forma de polígons; condicionament i increment de les infraestructures, especialment les viàries; pervivència dels espais rurals i naturals, etc.

Gràfica 15.1 Usos del sòl. Font: elaboració pròpia a partir de la cartografia d'usos del sòl de l'ICGC.

En diversos nuclis del Pla de Bages, la instal·lació de naus industrials i comercials al llarg de les principals vies de comunicació que hi accedeixen, ha provocat la proliferació de carreteres-aparador. En aquest sentit, els principals casos es troben a les carreteres d'accés al nucli de Manresa (des de Sant Fruitós de Bages i Santpedor). De la mateixa manera, a la ciutat de Manresa, les carreteres-aparador, juntament amb els creixements urbanístics, estan provocant que aquest nucli s'estigui conurbant amb Sant Fruitós de Bages, Santpedor i Sant Joan de Vilatorrada.

Figura 15.16 Espai d'horta a Santpedor.

Manresa supera els 75.000 habitants i exerceix funcions de capitalitat per les seves activitats secundàries i terciàries. El nucli antic va patir una remodelació arran del Pla de Barris (entre el 2004 i el 2010) de millora d'àrees urbanes que requereixen una atenció especial. Històricament, la situació de Manresa ja li confereix un paper destacat com queda palès amb elements històrics rellevants com el pont vell sobre el Cardener; el monestir romànic sobre el que s'edificà Santa Maria de la Seu, d'estil gòtic; la cova de Sant Ignasi o la Manresa modernista amb el Casino i altres edificis d'interès.

S'han creat nous barris d'altres edificacions com a Bufalvent on també s'hi situen polígons industrials. Recentment ha experimentat un fort creixement cap al nord on s'ha edificat la nova zona universitària propera a l'Eix transversal que està orientant el nou creixement urbà de la ciutat. El Parc de l'Agulla proper a Santpedor es va consolidant com a gran zona verda d'esbarjo de la ciutat que en créixer de manera

compacta no disposava de zones verdes. També s'ha habilitat la riba del Cardener on els arbres de ribera poblen aquesta part de la ciutat.

El casc antic ha estat rehabilitat i convertit en zona de vianants i el passeig ombrejat pels arbres continua essent el punt neuràlgic de trobada i la zona comercial tradicional. L'accés a la ciutat darrerament s'ha vist facilitat per les noves entrades de l'eix transversal tot i que també ha creat àrees poc homogènies on conviuen camps i hortes amb noves edificacions de pisos i edificis comercials desdibuixant l'entrada a la ciutat per la proximitat a altres municipis.

Pel que fa a infraestructures, el Pla de Bages, ha estat des de sempre una zona que ha permès de manera natural la comunicació entre la Catalunya interior i la litoral, de sud a nord, tot seguint els cursos fluvials. Presenta també la línia de tren de Barcelona a Lleida i la del ferrocarril de Barcelona a Manresa i Sallent, i pel que fa a carreteres, l'eix transversal (C-25), l'eix del Llobregat (C-16), la C-55, de connexió amb Cardona i Solsona i la C-37, que permet arribar a Igualada, a més d'altres carreteres locals. Aquest entramat de xarxes de comunicació que ocupa un considerable 3,57% ha estat determinant en la transformació de la unitat, deixant enrere una clara dinàmica rural amb domini agrari per passar a una de més antropitzada de tipus urbà.

La centralitat territorial que representa la unitat i la presència d'una important xarxa de comunicació, la situa en un lloc estratègic destacat on ubicar polígons industrials, logístics i comercials. Per la seva banda, la citada xarxa de comunicacions s'ha de veure consolidada com un dels grans eixos vertebradors de Catalunya, comunicant les terres interiors amb les litorals.

El Pla de Bages també presenta indrets que poden aparèixer en qualsevol racó de la plana que evidencien el seu caràcter agrari. Les casetes de vinya, els murs de pedra seca, les extensions de camps de cereals, alguns espais de vinya amb un fort vincle amb el patrimoni rural existent i amb el reconeixement de la DO Pla de Bages, ametllers, oliveres i alguns altres fruiters als marges dels camps.

Certs elements com ponts, esglésies, castells, torres i masos evidencien el seu passat d'importància històrica i rural, també antigues fàbriques de teixits que formen part del patrimoni industrial tradicional i que s'han anat desdibuixant en favor d'altres activitats més dinàmiques i productives que han canviat la fisonomia i la funció del territori. Actualment les xemeneies de les antigues fàbriques ja formen part d'aquest ric patrimoni industrial encara que la majoria ja no fumegen i esdevenen punts de referència de les grans i recents transformacions del Pla.

Travessant per qualsevol de les moltes vies de comunicació de la unitat es pot observar aquest garbuix d'elements històrics de diferents èpoques escampats entre camps de secà i hortes. Aquestes últimes encara són molt visibles a les zones de Navarcles, Viladordis i Sant

Joan de Vilatorrada tot resseguint els cursos fluvials dels rius. Les hortes també manifesten la barreja d'elements tradicionals de cultiu amb altres més actuals creant una heterogeneïtat impactant.

Expressió artística del paisatge

Tradicionalment, el paisatge de la unitat, de relleus plans i tabulars i cromatismes austers s'ha expressat artísticament amb imatges visual sòbries i estretament vinculades a un món rural de conreus de secà i regadius localitzats. En la seva representació les boires baixes matisen els verds i en tonalitats grises i marrons, mentre a l'estiu els ocres prenen el protagonisme. És sobretot a la primavera que els verds es revifen i apareixen notes de color per la florida estacional que pinta prats i conreus.

Un exemple és Ernest Descals i Munt, pintor nascut el 1930 a Castellbell i el Vilar, resident a Manresa, que ha centrat la seva obra, figurativa amb un cert post-impressionisme, a pintar els paisatges del Pla de Bages i unitats veïnes. També el seu fill Ernest Descals i Pujol, fill de Manresa, pintor de gran creativitat, ha fet obres inspirades en els paisatges de la Catalunya Central, així com Jaume Adam i Vidal.

Horitzontalitat i relativa sobrietat cromàtica són trets característics al Pla de Bages, però alhora la perspectiva visual s'enriqueix amb les siluetes de les serralades limítrofs, com Montserrat o Sant Llorenç del Munt, fent que el paisatge propi de la unitat esdevingui habitualment primer terme de moltes presentacions artístiques. Les imatges del Pla de Bages amb la silueta de Montserrat al fons han estat reiteradament plasmada per pintors i fotògrafs.

La ciutat de Manresa, és el referent més identificador de la unitat. Com diu Lluís Casassas:

«Manresa deu la seva importància a la seva situació al cor de Catalunya, al punt on s'obren les valls fluvials que enllacen la muntanya i el pla.» (Casassas, 1975).

El mateix autor recorda el que Francisco de Zamora va dir de Manresa: « Las calles de Manresa que ya están empedradas según la idea que se ha formado, están muy bien, pues las piedras son grandes y bien sentadas, con su claveguera cubierta en medio, por la que corre el agua viva y de cuando en cuando hay unas portas, así para que saquen el agua de los vecinos como para que se lleven la porquería.» (Zamora, 1973).

Al 1911 Joaquim Cases va escriure un text interessant sobre Manresa i la seva problemàtica, en referència a les comunicacions, on destaca:

«Eix de Roda del pla de Bages i de la comarca del mateix nom, Manresa ha capitanejat sempre un territori molt més ampli. El Berguedà i el

Solsonès, posem per cas, hi van força a remolc, entre altres zones d'aquells rodals. Nucli d'una gran força industrial i comercial, la ciutat ha procurat tothora viure d'acord amb el signe de cada temps. És, precisament, per haver romàs fidel a aquest indefugible condicionament que ha pogut arribar a la posició preponderant que ara ocupa. Aquella preponderància mercadera que va adquirir en els llunyans temps dels camins de carro; que sabé mantenir en l'època industrial del ferrocarril omnipotent, i que ara ha de reconquerir sota el domini absolut de l'automòbil». (Cases, 1974).

El gran escriptor tarragoní Josep Pin i Soler, narra la impressió de la seva arribada a Manresa i la imatge que li causà el Pont Vell:

Figura 15.17 Salelles, d'Ernest Descals Pujol.

«L'un seguint a l'altre, guiats pels de la terra, davallàren amples graonades, seguïrem rutes tortuoses, no cessant nostres exclamacions admiratives quan lo que se'ns figurava impenetrable rocam apareixia al ser-hi a prop mansa i tranquil. la fàbrica burgesa, quan impressionats per sorolls espantosos d'aigües que devien saltar d'allà a dalt de la negror, reconeixiem que els sorolls eren produïts per la vessant d'una resclosa que l'enginy humà havia llavorat per a aprofitar-ne la força. Davant nostre s'aixecaven arcades gegantines... «És lo pont, lo pont vell»; digué un dels acompanyants, «de nit sembla molt gran, ja el veurà demà de dia.» (Pin, 2002).

Un exemple d'expressió artística que Manresa ha inspirat, és el poema «Retorn a Manresa» de Guillem Díaz-Plaja i Constantí, escrit el 1909, en rebre la Medalla de la seva ciutat natal:

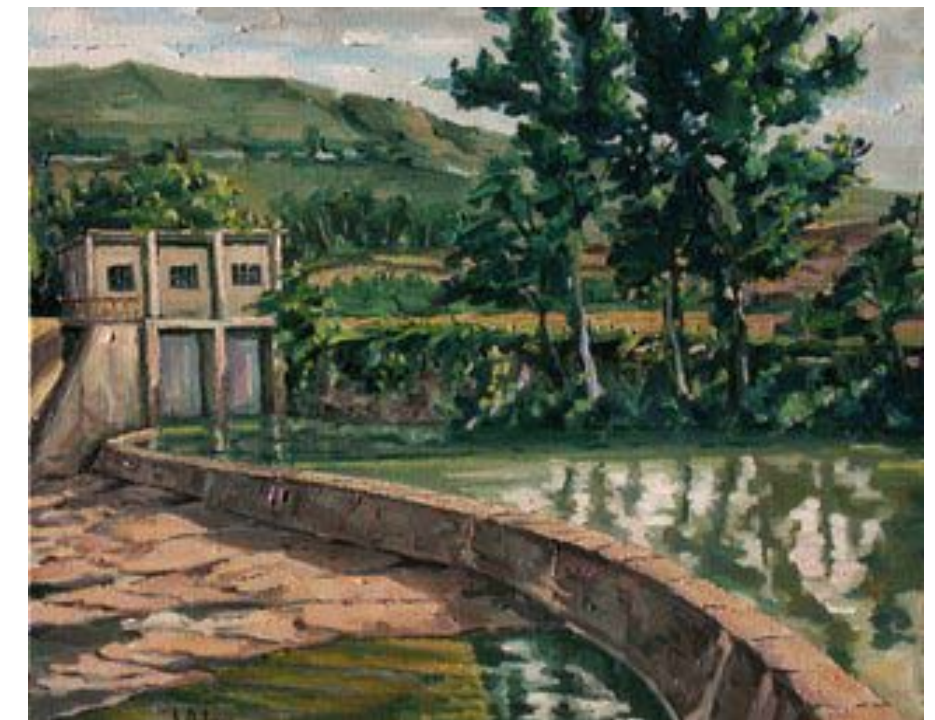

Figura 15.18 El Llobregat a Navarcles, oli de Jaume Adam (1996).

«Retrobaré l'arrel del viure meu
 en la revolta geografia,
 on l'aigua fosa de la neu
 s'esllavissa i congria,

la remor dels telers i en fa cançó?
 M'adreçaré al record que dansa
 per demanar-li el to
 de la recança?

Jo he estat un nin als teus carrers,
 ciutat de mi massa oblidada,
 i torno a rebre l'abraçada
 dels teus pregons recers.

Et veig aspra i valenta,
 cavalcant Llobregat i Cardoner,
 sang del batec amb què alimenta
 les energies del teler.

I veig que ets noble i menestralla,
 i tens una misteriosa llum;
 que et converteix el peu en ala
 i l'aire en perfum.»
 (Díaz-Plaja, 1969?)

Figura 15.19 «Manresa», il·lustració apareguda al llibre d'Alexandre de Laborde (1808) «Viatge pintoresc i històric».

Josep M de Sagarra, va transmetre literàriament els records del seu pare en relació amb la seva estada al seminari dels Jesuïtes de Manresa:

«Alguna vegada que el meu pare m'explicava el règim severíssim del seu col·legi de Manresa, a mi se'm posava la pell de gallina. L'edifici, que encara existeix, i jo l'he vist més d'una vegada, és d'aquella freda i solemne arquitectura de finals del disset, que sembla supurar sil·logismes i badalls del cardenal Belarmino. Les cambres eren fredes, bastes i desolades i els sostres altíssims. La gana era atroç, segons els dies, perquè la carn, d'insuficient i d'immenjable, no els arribava a l'estómac, i el bacallà, únic peix conegut en aquell clima, allèn de ser de taula de pirates, al meu pare li produïa vòmit. Allí tot es resolía en grans olles de mongetes; . Sortien cada dia de festa a fer grans passejades, vorejant conreus; aleshores els alumnes es dedicaven a robar cebes; d'aquelles cebes robades, se'n feien una exquisida picada...» (Sagarra, 1954).

El gran poeta J.V. Foix en la seva obra *Diari 1918*, també va evocar el paisatge de la unitat en alguns fragments en parlar de les contrades on

van néixer el seu pare d'Els Torrents de Lladurs, i la seva mare Paulina Mas Rubinat, de Manresa.

Un manresà d'obra extensa fou Lluís Mas i Pons (1903-1975) advocat, mestre, poeta i escriptor que entre la seva vasta obra hi trobem una vinculació a la seva terra, com és en la lletra que posà a «La sardana de Manresa» o l'acció de l'obra teatral que situa a Manresa *Retorn a la llar*. També és il·lustrativa l'obra de Blai Padró i Obiols (1873) com a pedagog del folklore català sobretot pel que fa a cançons populars recollides a la comarca. De la relació amb el paisatge, a la lletra de les cançons populars, són de vegades subtils, i aparentment senzilles, però són identificatives del lloc, com per exemple la cançoneta:

«A Manresa vull anar
a cercar una manresana
que sempre m'han agradat
les faldilles d'indiana»

On la referència al teixit d'indiana és prou significativa de la tradició industrial de la ciutat.

També cal destacar la figura del reconegut botànic, farmacèutic i químic Pius Font i Quer (1888-1964) fill adoptiu de Manresa, que es doctorà amb una tesi sobre la flora del Bages. La seva vasta obra botànica es prou coneguda i les seves recerques van abastar el conjunt dels Països Catalans.

Valors en el paisatge

En els **valors naturals i ecològics** de la unitat Pla de Bages hi apareixen dos espais catalogats com a zones d'interès natural, els Aiguamolls de la Bòbila de Santpedor i la Corbatera.

El Aiguamolls de la bòbila de Santpedor es localitzen als afores d'aquest municipi del Bages i ocupen una superfície aproximada de 4,5 Ha. Es tracta d'un excel·lent exemple de com un abocador de runes i deixalles es pot convertir en un espai natural de gran diversitat ambiental, on s'hi ha detectat més de 130 espècies d'aus, alguna molt rara i fins i tot no observada a altres indrets de la conca mitjana del Llobregat. Destaquen, per exemple de nidificants el martinet menut (*Ixobrychus minutus*) i el rascló (*Rallus aquaticus*); també s'hi ha observat en migració el flamenc (*Phoenicopterus ruber*), el capó real (*Plegadis falcinellus*) o el morell xocolater (*Aythya nyroca*).

Figura 15.20 El fons escènic de Montserrat afegeix valor estètic al paisatge del Pla de Bages. Vista parcial de Castellgalí amb Montserrat al fons.

La Corbatera és una plana al·luvial integrada en el relleu del Pla de Bages en l'aiguabarreig de la riera Gavarresa amb el Llobregat, bàsicament als termes de Sallent i Artés, encara que també abasta terrenys de Calders i Navarces. Es compon de 100 ha, en part recuperat des d'un antic circuit de motos, on hi destaca el bosc de ribera, que ha esdevingut un dels principals punts de nidificació o aturada d'ocells migradors. Hi podem citar el corriol petit (*Charadrius dubius*), el camés llargues (*Himantopus himantopus*), xivites (*Tringa ochropus*), xivitones (*Actitis hypoleucos*), gambes roges (*Tringa totanus*), agrons (*Ardea purpurea*), esplugabous (*Bubulcus ibis*), el teixidor (*Remiz pendulinus*), etc. També s'hi han observat tortugues de rierol (*Mauremys leprosa*).

També d'interès natural és el Bosc Filador al marge dret del riu Cardener, al municipi de Callús i prop dels Manxons, un entorn natural de bosc de ribera on neix el canal d'aigua que va fins a la Fàbrica Nova (indústria tèxtil del segle XIX). En aquest paratge fins fa pocs anys s'hi fabricaven cordes de manera artesanal en unes petites instal·lacions. Igualment es pot destacar l'extensa plana de Les Torres situada a l'extrem occidental del Pla de Bages, on s'hi apleguen el conreu cerealístic, els boscos, la bardissa i l'aiguamoll, i on els torrents de Joncadella i Fondo n'augmenten la biodiversitat amb la seva vegetació de ribera.

Un altre espai, és la muntanya de Collbaix, amb una extensió de 400 ha que s'enlaira sobtadament a ponent del pla de Bages, gràcies a les valls excavades per les rieres de Fonollosa al costat nord i Rajadell al sud, que la retallen i enalteixen. A banda, cal citar dos arbres monumentals de vàlua reconeguda, com és el cas de l'alzina de Mas Pujol Nou (Sallent) i el lledoner de l'Estació (Rajadell).

Els principals **valors estètics** de la unitat de paisatge del Pla de Bages destaquen per presentar un relleu de caràcter planer en gran part de la seva superfície en combinació amb un predomini dels usos agrícoles o agroforestals que, en conjunt, conformen una imatge visual singular. En el seu interior, el paisatge agrícola i ramader destaca per sobre d'altres usos. De la mateixa manera, hi han altres elements que aporten singularitat a la imatge visual d'aquestes planes com poden ser els badlands o terrers i la boira. Els badlands són una forma de relleu de les roques toves argiloses i margoses, caracteritzada per la formació generalitzada de xaragalls i d'interfluvis. En són exemples la zona de l'Aiguabarreig del Llobregat i el Cardener.

D'altra banda, també hi és rellevant el patró paisatgístic que conformen els camins i trames viàries capil·lars d'arrel històrica, ja que articulen uns paisatges tradicionals d'alta connectivitat humana que permeten la gènesi de molts nuclis de població de petita dimensió arreu del territori. A banda de les valls, hi destaca un seguit de zones de conca o plana. Aquestes zones es caracteritzen per ser grans àrees planes i obertes sense cap relleu important. En un pla més detallat i acotant àrees s'hi poden trobar paisatges estèticament més valorats, com són els conreus, arbredes i zones humides.

El valor estètic dels paisatges de secà es manifesta sobretot en el seu cromatisme estacional, i en zones planes on el contrast que ofereix la uniformitat dels camps amb altres elements dispersos com arbres, claps de vegetació o construccions de pedra seca, molt abundants a la zona. Al Pla de Bages, l'horitzontalitat fa que la presència d'aquest elements esdevinguin especialment visibles, de manera que sovint amb les siluetes potents a llunyania que esdevenen uns fons escènics emblemàtics, com Montserrat o el Montcau.

Els **valors històrics** del Pla Bages són destacables tant pel valor dels vestigis com per la mateixa situació geogràfica de la unitat en el Principat. A més d'indrets, com el conjunt arqueològic de Sant Amanç de Viladés que a més de la vila romana conté un assentament alt medieval i unes restes d'època ibèrica, cal valorar el patrimoni que s'aplega a les diferents poblacions i els seus voltants.

A Callús les restes de l'antic castell de Gotmar, apunten l'origen medieval. A la vora, s'alça l'ermita de Santa Maria de Viladelleva, a prop del mas del mateix nom i catalogada dins el romànic tardà del segle XIII.

A Fonollosa l'església s'alça sobre un petit graó des d'on es domina visualment tot l'anomenat pla de Fals. A prop, les torres de Fals constitueixen un dels monuments militars i religiosos més reconeguts. De l'antic castell, sols resta la torre. Adossat a la torre hi ha l'antiga rectoria i l'església parroquial de Sant Vicenç de Fals.

A Rajadell l'església parroquial, correspon als segles XIV i XVII amb molts elements gòtics. El Castell de Rajadell domina el nucli antic per sobre de l'església i de les places i carrerons d'aire medieval. L'Església

Figura 15.21 Monestir de Sant Benet de Bages.

de Santa Maria de Monistrol, a Monistrolet de Rajadell, té els seus orígens al segle XI.

El nucli antic de Santpedor conserva l'aspecte i l'esperit de la vila medieval que va tenir el màxim esplendor al segle XIV, carrers radials i irregulars que conflueixen a la plaça de l'església, edificis de pedra amb detalls i elements arquitectònics de diferents èpoques. Al bell mig del nucli antic, s'aixeca l'església de Sant Pere, que conserva restes del segle XII. Vora la vila hi ha Santa Maria i Santa Anna de Claret, envoltades d'alzines centenàries. Santa Maria de Claret és romànica, del segle XII, amb una torre campanar del segle XIV, mentre que l'església de Santa Anna va ser construïda al s. XVIII. També la l'ermita de Sant Francesc edificada refeta als segles XV i XVIII.

Aquests i altres indrets del Pla de Bages doten de valor el conjunt de la unitat. Cal potenciar la seva conservació i coneixement perquè completin els punts valuosos més emblemàtics que són Manresa i Sant Benet de Bages

La Seu de Manresa és un dels exemples més representatius del gòtic català. La gran Basílica, iniciada l'any 1322 i acabada el 1488, és un exemplar rellevant de l'arquitectura gòtica catalana. La Cova de Sant Ignasi és un conjunt arquitectònic d'una església barroca que més el modern i enorme edifici neoclàssic del seu costat, constitueix juntament amb el Pont Vell romànic i la silueta gòtica de la Seu, una de les imatges clàssiques de l'entrada a la ciutat de Manresa.

La séquia de Manresa és un canal de regadiu cabdal en la història de Manresa. S'inicià i acabà la seva construcció dins el segle XIV amb un recorregut de 26,7 quilòmetres. Es tracta d'una de les obres d'enginyeria més importants realitzades durant l'Edat Mitjana. Aquest canal, projectat amb una extraordinària visió de futur, va servir per acabar amb els problemes de sequera a la ciutat, i és un referent especialment important en relació amb els valors històrics del paisatge a la unitat.

Pel que fa a Sant Benet de Bages, fou fundat i consagrat al segle X. A finals del segle XII i inicis del XIII es construïren l'església i el claustre actuals. Durant els segles XIV i XV, el monestir, que gaudia de bones rendes, va iniciar la construcció de noves dependències, al voltant del pati d'entrada, com el Palau Abacial, la infermeria, el celler i altres espais.

Amb la unió de l'abadia amb el Monestir de Montserrat al 1620 s'hi va obrir un nou col·legi on s'ensenyaven les ciències eclesiàstiques, llengües i poesia. Dissolt el col·legi, l'abadia de Sant Benet resta convertida en un recés on es retiraven els monjos més vells de Montserrat. En aquest llarg període es bastí el nou palau abacial barroc. A finals del segle XVIII es construïren les cel·les del monjos situades al vessant sud del conjunt.

La desamortització de Mendizábal suposà, el final de l'activitat monàstica i el lloc quedà mig abandonat, passant per diverses mans privades. Al llarg del segle XIX intel·lectuals i associacions dedicades a l'excursionisme científic van organitzar visites a Sant Benet per tal d'evocar el seu enyorat passat medieval. Un text de Francesc Pi i Maragall causà una gran influència i motivà una identificació romàntica del conjunt. Posteriorment científics, artistes i associacions van contribuir a revalorar el conjunt fins que l'any 1931 Sant Benet fou declarat monument nacional.

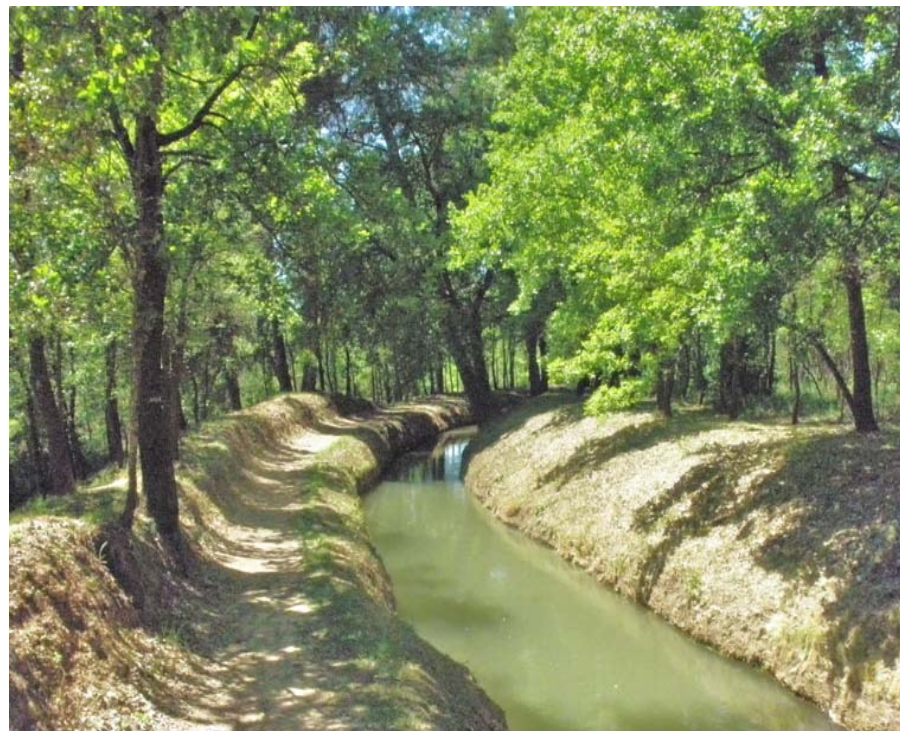

Figura 15.22 La séquia de Manresa és una de les infraestructures medievals més importants de Catalunya. Sallent.

En parlar de Sant Benet cal esmentar la figura del pintor Ramon Cases. L'any 1907 la seva mare, per influència del propi pintor que ja era un artista consagrat, decidí adquirir el monestir. Llavors començà el procés de restauració del conjunt. Anys després en heretar-lo Ramon Cases encarregà al seu amic Josep Puig i Cadafalch que dirigís la restauració, que es va fer intentant preservar la puresa de l'arquitectura romànica.

L'any 2000 la Fundació Caixa de Manresa, actual Fundació Catalunya-La Pedrera, va formalitzar la compra del monestir, completant la seva restauració i adequació dels espais als nous usos.

La centralitat territorial de la unitat i la preponderància industrial, comercial i eix de comunicacions de la ciutat de Manresa, eleven el **valor productiu i social** de la unitat, que ha estat sempre prou reconegut. Manresa és un centre de comunicacions potent, que vol i pot acollir iniciatives industrials, comercials i culturals d'expansió territorial, revalorant el paisatge de la unitat.

Darrerament en el Pla de Bages s'hi ha desenvolupat iniciatives importants per al seu desenvolupament socioeconòmic, com la proposta del nou complex cultural anomenat Món Sant Benet que integra el conjunt monumental de Sant Benet amb altres instal·lacions recuperades i de nova construcció. Entre elles la Fundació Alimentació i Ciència (Alícia), en els terrenys de l'antiga fàbrica tèxtil, així com la construcció d'un complex hotelier, que vol donar resposta al turisme de negocis i congressos.

Igualment la comercialització del productes vitícoles amb la denominació d'origen Pla de Bages pot mantenir en alguns indrets de la unitat els paisatges productius de vinya, que amb les seves instal·lacions donin continuïtat històrica a un paisatge tradicional i alhora potenciar la revaloració del patrimoni rural vinculat que encara hi és present, i que en alguns casos presenten localismes interessants.

Als Manxons encara avui es conserven unes quantes tines agrupades en filera i construïdes en tàpia, mostra de l'activitat agrícola dels XIX. També com a patrimoni rural cal destacar que a Rajadell existeix un dels pocs exemplars de molí d'oli de pedra a l'estil tradicional que encara està en funcionament. La Cooperativa Agropecuària de Rajadell gestiona el molí, obtenint oli d'oliva de gran qualitat.

A Sant Joan de Vilatorrada, trobem bons exemples de la forma de vida tradicional en els masos que perviuen. El mas Sant Joan és l'origen del municipi de Sant Joan de Vilatorrada, la construcció actual data dels segles XVII-XVIII i es una masia adossada a l'església romànica del mateix nom. El mas Torres de Bages també és un mas reedificat en diverses èpoques. El cultiu de la vinya i la producció de vi va ser summament important i es conserven bon nombre de tines i barraques de vinya. La unitat de Pla de Bages té identificades més de 700 barraques de pedra seca. Igualment el mas Vilatorrada, és un conjunt arquitectònic format per la casa, les construccions adjacents que l'envolten, aixecat possiblement al segle XVII, és un dels masos més antics de la zona.

Per altra banda, a la unitat hi resta també patrimoni industrial significatiu, com per exemple les colònies d'Antius, el Cortès i Can Cavaller a la riba del Cardener, dins el terme municipal de Callús. En totes tres colònies es conserva el conjunt arquitectònic de la fàbrica tèxtil, la casa dels directors i els habitatges dels treballadors.

Altres patrimoni històric vinculat als valors productius és la ja citada séquia de Manresa. La séquia, que encara actualment, aporta un cabal d'aigua suficient per abastir la ciutat i algunes poblacions de la seva rodalia, desemboca al Parc de l'Agulla, al llac artificial. Aquest espai, així com l'arranjament de molts trams de la séquia, actualment constitueix un espai lúdic d'apreciat ús pels manresans i visitants.

Figura 15.23 Les xemeneies del Polígon industrial «els Carbuross», a part del seu valor productiu, també tenen un valor estètic. Can Boades, Castellgalí.

També Manresa és actualment seu universitària i disposa, entre altres equipaments, alguns de recent remodelació, constituint un complex cultural de primer ordre.

La Seu de Manresa és, sens dubte, el principal referent històric, identitari i espiritual per a tots els Manresans, i representativa dels **valors religiosos i simbòlics** de la unitat, juntament amb la figura de Sant Ignasi de Loiola.

També la religiositat s'embrancha amb els fets històrics, quan la tradició explica els fets de la Misteriosa Llum que venint de la muntanya de Montserrat entrà dins l'església del Carme de Manresa. Els manresans van veure en aquest fet un miracle diví a favor de la ciutat, que havia estat excomunicada pel bisbe de Vic a causa del pas de la séquia per terres del bisbat, ja que poc temps després es va poder formalitzar la

construcció de la séquia que havia d'acabar amb l'escassetat d'aigua a la ciutat.

La cova de Sant Ignasi, és situada al puig de Sant Bartomeu en una de les balmes formades per l'erosió de les aigües del Cardener, on segons la tradició s'hi va recloure el sant a pregar i fer penitència durant el seu sojorn a la ciutat i on hi va escriure les parts essencials dels Exercicis Espirituals. A finals del segle XVI es desperta l'interès pels llocs ignasians i es començà a venerar la Cova sobretot després de la creença d'haver suat sang el Crist de la Creu del Tort. L'interior de la cova es va decorar i s'hi va construir l'església, que és una mostra de l'arquitectura jesuítica i és considerada el principal conjunt barroc del Bages.

Els valors religiosos són presents en altres molts indrets, com ens mostra l'existència d'ermites, esglésies, santuaris i monestirs a tota la unitat, així com les creences i devocions que es mantenen.

L'ermita de Sant Francesc prop de Santpedor, s'erigí en honor a Sant Francesc d'Assís, ja que segons la tradició, en el turó que ocupa hi predicà el sant quan seguia el camí cap a Compostel·la. L'ermita conserva l'essència de pau i recolliment i diuen que és de visita obligada pels que volen seguir l'esperit del camí de Sant Jaume.

A l'església de Sant Martí de Torroella es conserva encara la tradició dels Goigs de Sant Martí Bisbe, que són cantats el dia del patró de l'església.

El Santuari de Juncadella, del segle XVIII, amb vestigis de l'antic temple medieval. Conté la imatge de la Mare de Déu de Joncadella, reproducció d'una talla gòtica desapareguda que, segons la tradició, fou trobada en una cova coberta de joncs (d'aquí el nom de Joncadella).

Tradicionalment ha estat lloc de romiatge i devoció, tant per demanar bones collites com per a la curació de malalties. Cada dilluns de Pasqua s'hi celebra un aplec.

Cal destacar però el simbolisme de les festes de la Misteriosa Llum, relacionades amb la construcció de la séquia de Manresa, una celebració que s'ha mantingut al llarg dels anys i que ha originat diferents manifestacions culturals i artístiques, com el musical que va fer l'Orfeó Manresà. Actualment les festes apleguen un seguit d'actes de tota mena, havent-s'hi incorporat els darrers anys la Fira de l'Aixada, de caire medieval que també té com a fil conductor la sequera i la construcció de la séquia al segle XIV.

També alguns elements naturals per la seva singularitat esdevenen símbols identitaris com exemple a Rajadell hi ha el lledoner de l'Estació, arbre monumental i tot un símbol del poble.

Figura 15.24 La Seu de Manresa, sobre el cim de l'antic Puigcardener, construcció gòtica assentada sobre altres restes més antics.

Principals rutes i punts d'observació i gaudi del paisatge

Dues rutes molt transitades creuen la unitat (veure mapa 15.2) són la C-16 i la C-25. La C-16 o Eix del Llobregat en el tram entre Sant Vicenç de Castellet i Sallent, és ascendent de sud a nord i permet vistes a les zones conreades, franges boscoses i sobretot als nuclis urbans i industrials. La C-25 o Eix Transversal entre Rajadell i Artés descriu un arc d'oest a nord-est que travessa la unitat passant per Manresa, primer circulant entre relleus a ambdós costats de la via i, després de Manresa, entre camps de conreu de cereals i vinyes. Les altres vies importants són les que connecten Manresa amb Callús, Castellbell i Navarces. Totes elles transcorren pel pla mostrant camps de conreu, poblacions i polígons industrials. En canvi, la C-37 de Manresa a Igualada per Sant Salvador de Guardiola circula prop dels boscos, tot remuntant la riera de Guardiola fins a Maians.

La unitat té una geomorfologia de pla lleugerament ondulat i solcat pels dos grans rius que la travessen: el Cardener i el Llobregat i les seves rieres respectives. La visibilitat des de l'interior de la unitat es veu interrompuda pels gran relleus que l'envolten, les serralades de Montserrat i Sant Llorenç de Munt pel sud i les serres no tan elevades de la unitat Conca Salina i de Castelltallat pel nord.

La unitat té força senders marcats. Recorrent el paisatge de la unitat per aquests senders es pot observar com es succeeixen els grans nuclis de població i els polígons industrials perifèrics, grans extensions de camps de conreus de cereals i restes de vinyes. Hi ha alguns petits sectors de bosc i de vegetació de ribera al llarg dels cursos d'aigua. L'excursionista, per copsar el paisatge del Pla de Bages, pot seguir el sender senyalitzat GR-3 (tram del camí de Sant Jaume), que procedent de la riera de Calders, passa per Navarcles, creua el Llobregat cap al monestir romànic de Sant Benet de Bages, continua per Sant Fruitós i el seu polígon industrial, i la urbanització Pineda de Bages (Sant Fruitós de Bages). Continua cap al Parc de l'Agulla de Manresa, amb bones vistes, segueix cap a Manresa i pel Cardener a Sant Joan de Vilatorrada, i s'enfila cap al turó de Collbaix, amb vistes sobre la plana. D'allà va cap al poble de Fals per seguir cap a Camps. Un altre sender interessant és el GR-4 (tram del camí de Sant Jaume), que baixant de Sant Martí transcorre per Cabrianes i el seu pont i coincideix amb el GR-3 fins a Sant Benet de Bages, per després seguir cap al Pont de Vilomara i per Sant Pere de Vallhonesta a Sant Vicenç de Castellet on creua el Llobregat i deixa la plana per anar cap a Montserrat passant per les ermites de Sant Jaume de Castellbell i de Santa Cecília.

Altres petits recorreguts marcats més específics de la unitat són els senders PR-C 130, circular per l'entorn de Manresa que passant pel turó de Collbaix; el PR-C 131 d'Aiguamoll de la Bòbila a Santpedor, que travessant camps de conreu i de regadiu segueix la séquia de Manresa i els seus horts; el PR-C 135, que des d'Artés passa pel mas de les Tàpies i la seva roureda i a través de boscos i camps per l'ermita de Sant Salvador de Canadell; el PR-C 136 de la Gavarra, que des de Cabrianes puja pels boscos de la serra de Montcogul i baixa cap a

Figura 15.25 El Parc de l'Agulla, a Manresa.

Artés i la plana de la riera Gavarresa; i el PR-C 76, que de Rajadell s'enfila al magnífic mirador del Cogulló de cal Torre per un paisatge de boscos. Veiem acabar també el sender dels Maquis (GR-179), que ve del Santuari de Queralt, a tocar de Berga, i, entrant per Santpedor arriba fins a Manresa

La unitat és observada millor des de les elevacions de les unitats veïnes. No obstant això, també compta amb miradors locals que abasten el territori més proper. Destaca el castell de Castellet (277 m) (mirador 61, veure mapa 15.2) a Sant Vicenç de Castellet amb vistes sobre aquesta població, la confluència dels rius Llobregat i Cardener i la major part del Pla de Bages, emmarcades per la Serra de Sant Llorenç del Munt i el Montseny a l'est, Montserrat al sud i cap al nord fins al Prepirineu i el Pirineu.

El Cogulló de cal Torre (881 m) (63) i l'ermita de Sant Pere (675 m) a Castelfollit del Boix, tots dos amb panoràmiques properes del sud de la unitat, sobre la vall de Sant Salvador de Guardiola i les serres que l'emmarquen, i més lluny cap a Montserrat, el Montseny, el Prepirineu i el Pirineu.

Altres punts que permeten observar sectors del nord de la unitat més concrets són: el castell de Fals de Fonollosa (363 m) (62) i el proper Collbaix (546 m) amb vistes pròximes sobre els nuclis de Manresa, Sant Joan de Vilatorrada i tota la plana central de la unitat. El mirador al castell d'Artés (343 m) (59) sobre el poble i rodalies; i el molt freqüentat Parc de l'Agulla de Manresa (294 m) (60).

Figura 15.26 Feixes abandonades a Callús. Les terres de difícil mecanització pateixen un abandonament.

AVALUACIÓ DEL PAISATGE

-Debilitats:

- Urbanitzacions residencials amb dèficits de tipus ambiental, social, urbanístic però, també, d'accessibilitat i de centralitat. Aquests assentaments són, en general, illes envoltades de camps de secà i boscos; són escenaris sense franges de transició ni relacions de continuïtat amb els elements de l'espai obert però, tampoc, amb una imatge de conjunt homogènia. Alguns exemples són: el mirador de Montserrat (Santpedor), Pineda de Bages (Sant Fruitós de Bages), les Brucardes (Sant Fruitós de Bages), Vista del Pirineu (Artés), River Parc (el Pont de Vilomara), Mas Planoi (Castellgalí), Mas Enric (Castellvell i el Vilar), Ca l'Esteve (Sant Salvador de Guardiola), el Calvet (Sant Salvador de Guardiola).

- Existència de paisatges periurbans mancats de criteris d'ordenació i d'integració paisatgística on coexisteixen usos industrials, logístics i residencials, amb un veinatge disharmònic amb usos agraris i ocupacions forestals, o polígons comercials i logístics mancats de funcionalitat territorial i rigor estètic. Això provoca que la ciutat de Manresa tingui zones de frontera entre el continu urbà i l'espai rural, on es desenvolupen usos marginals.

- Emergència en les últimes dècades d'entrades i sortides al nucli urbà de Manresa i altres de la seva rodalia, com Santpedor amb paisatges banals i sense coherència estètica, convertides en vies que sovint serveixen d'aparador comercial i d'oferta de serveis, destinats sobretot als conductors. Al mateix temps, la via pública d'aquestes entrades sol presentar uns acabats de mala qualitat, ja sigui en relació amb el mobiliari urbà, les voreres, o la caòtica disposició en l'espai d'artefactes diversos com ara fanals i semàfors, pals de suport del cablejat del telèfon, pals i torres d'esteses elèctriques, etc. Són fesomies

Figura 15.27 Nou carrer a l'eixample de Sant Joan de Vilatorrada.

descurades.

- Escassa connectivitat entre els espais naturals protegits i els espais oberts que es troben al voltant del Pla de Bages.

-Amenaces:

- Manca de protecció en determinades zones humides, com ara la Bòbila de Santpedor o la Corbatera.

- El poc tractament de la imatge de proximitat com de la imatge de llunyania de les infraestructures lineals de mobilitat existents (C-16, C-55, C-25, etc.) com de les planejades pot agreujar els problemes de fragmentació del paisatge i repercutir negativament sobre els fluxos de connectivitat social i ecològica i comportar efectes induïts (expectatives d'urbanització, abandonament de camps de conreu, etc...).

- La proliferació de polígons industrials de petita dimensió sense integració en el lloc devaluen els valors del paisatge. Caldria fomentar l'agrupament dels petits polígons industrials o, fins i tot, la creació de polígons d'àmbit regional en localitzacions òptimes.

- L'abandonament d'algunes colònies industrials pot repercutir amb una pèrdua de patrimoni històric, arquitectònic i industrial elevat, que caldria preservar i dinamitzar de cara al futur.

- L'augment de la freqüentació dels escenaris rurals o naturals per a activitats recreatives, de turisme rural o d'educació en el lleure,

conjuntament amb la dispersió en aquests espais de determinats equipaments esportius, pot comportar una difícil convivència d'usos.

- La manca de planificació conjunta, ha afavorit que la unitat no presenti cap patró d'evolució concret i que, per tant, s'entengui com una unitat difusa.

-La poca vinculació al lloc i la dispersió de les explotacions ramaderes avícoles i porcines afavoreixen la periurbanització de l'espai obert la qual cosa devalua els valors del mosaic agroforestal de secà.

-Fortaleses:

- El llegat patrimonial important, ben adreçat a la promoció turística i de dignificació territorial: Sant Benet de Bages, façanes de les Escodines (banda sud de Manresa), etc.

- Fort impuls i dinamisme del conreu de la vinya al Pla de Bages, que permet el manteniment d'un paisatge vitivinícola mediterrani, cada cop més valorat des de tots els àmbits, amb el corresponent patrimoni agrari associat (cabanes de vinya, cups, murs de pedra seca, etc).

- La importància dels paisatges de l'aigua, que són, sens dubte, dels que més valor estètic concentren. Sovint generadors de llegendes i mites, la seva significança per a les societats humanes és més que manifesta. Els cursos fluvials, principalment el Llobregat i el Cardener, els meandres, l'aiguabarreig entre el Llobregat i el Cardener, estanys,

la séquia de Manresa i el Parc de l'Agulla, formen sistemes que sintetitzen excel·lentment l'estètica del paisatge com interacció entre natura i cultura.

- Existència d'indrets d'alt valor religiós i espiritual, com la Seu de Manresa.

- Murs i construccions de pedra seca que constitueixen per si mateixos un exemple clar de construccions tradicionals per a l'agricultura de gran interès.

- Importància del conreu de la vinya adscrit a la D.O. Pla de Bages.

- Patrimoni industrial amb valor històric, artístic, social i productiu, com les colònies del Llobregat i el Cardener.

- Presència d'infraestructures hidràuliques històriques d'aprofitament de la força motriu de l'aigua dels rius per a usos productius i industrials que segueixen els principals cursos d'aigua, significant, malgrat la pèrdua d'ús, una mostra del patrimoni històric col·lectiu lligat al cursos fluvials. Destaca sobretot la séquia de Manresa.

- Presència d'una extensa xarxa de camins i de diversos miradors que permeten la contemplació d'àmplies panoràmiques sobre aquest paisatge.

-Oportunitats:

- La potenciació del conreu de la vinya i revaloració del vincle entre paisatge-vinya. L'existència de la D.O. Pla de Bages i de varietats de raïm pròpies, com el picapoll, i de cellers amb cert renom, pot ajudar molt a aquesta tasca.

- L'aprofitament del ric patrimoni històric industrial: fàbriques, rescloses, canals, «cases de l'amo» i, evidentment, nuclis de població.

-L'anomenada Anella Verda de Manresa hauria de servir per contenir i delimitar el creixement urbà, logístic i industrial de la capital del Bages.

-La instal·lació d'entitats com la Fundació Alcía, poden ajudar a atreure i desenvolupar noves activitats i processos fàcilment vehiculables a través del paisatge.

Figura 15.28 La xarxa de comunicació que ofereix el Pla de Bages ha propiciat la instal·lació d'empreses dedicades a la logística. Polígon Pla de la Sala-Logis Bages, Sallent, nau contínua de 53.000 m².

Objectius de qualitat paisatgística i proposta de mesures i accions

Els objectius de qualitat paisatgística (OQP) i la proposta de mesures (criteris) i accions que s'exposen a continuació són específics d'aquesta unitat de paisatge. Igualment, també són d'aplicació els definits per a tot l'àmbit territorial de les Comarques Centrals continguts en els capítols 11 i 12 de la present memòria (volum 1). Els poders públics i privats, així com els agents socials i la societat en general, han de vetllar pel compliment d'aquests objectius de qualitat paisatgística. El llistat de mesures (criteris) i accions són una proposta per assolir els OQP.

Objectius de qualitat paisatgística

15.1 Conservar el valor natural (connector biològic, biodiversitat) de les zones humides del Llobregat i de la xarxa d'afluents (Cardener, rieres de Rajadell i de Guardiola).

15.2 Potenciar el valor estètic, històric i identitari dels assentaments urbans (Manresa, Sant Joan de Vilatorrada, Santpedor, Sant Fruitós del Bages), dels polígons industrials i de les urbanitzacions així com de les extensions urbanes.

15.3 Mantenir el valor històric de les vinyes i els camps de secà minimitzant les afectacions, per exemple, de les feixes, els murs de pedra seca, les barraques, els cups, les tines o les eres.

15.4 Promoure el valor social i productiu de les zones d'horta com, per exemple, de Manresa, Sant Joan de Vilatorrada, Navarcles o Sant Fruitós de Bages.

15.5 Fomentar els valors històric, productiu i identitari de les colònies industrials i de les fàbriques de riu del Llobregat i del Cardener com a escenaris d'educació en el lleure, d'activitat industrial, de convivència ciutadana i de memòria.

15.6 Assegurar el valor estètic de les infraestructures lineals de mobilitat i de serveis adaptant el traçat, sobretot, als valors de la vegetació natural, del mosaic agrari i de les construccions aïllades.

15.7 Garantir els valors de l'espai obert a l'hora d'executar urbanísticament una extensió urbana o una àrea d'activitat econòmica adequant els fronts urbans a l'estructura paisatgística preexistent. Les àrees d'espai obert entre els nuclis de Santpedor i Manresa i entre Sant Joan de Vilatorrada i Manresa són, per exemple, àmbits que mereixen una especial atenció en aquest sentit.

contacte entre Santpedor i Manresa i Sant Joan de Vilatorrada i Manresa.

15.8 Preservar les relacions de visibilitat envers el conjunt de fons escènics emblemàtics que configuren la unitat: Pirineus, Montserrat, Montseny i Sant Llorenç del Munt.

15.9 Facilitar l'exercici de la contemplació de les vistes panoràmiques des dels miradors i potenciar les seqüències visuals des de les infraestructures lineals de mobilitat.

Propostes de criteris i accions dirigits prioritàriament a la protecció

15.1 Preservar i regenerar els reductes d'alzinars i rouredes però, sobretot per la seva funció estructuradora i preeminent, els boscos de ribera i els canyissars; per exemple, dels entorns fluvials del Llobregat o de la riera de Rajadell.

15.2 Conservar el mosaic dels camps de secà, especialment en zones on ocupin àrees extenses i compactes, tot evitant l'eliminació de les vores i els marges vegetals.

15.3 Vetllar per la no afectació de les construccions i estructures, aïllades o formant un conjunt, pròpies de l'arquitectura vernacular i vinculades a l'activitat agrària però, també, dels entorns dins dels quals aquests elements esdevenen comprensibles.

15.4 Mantenir de manera íntegra els conjunts arquitectònics de les colònies industrials i de les fàbriques de riu del Llobregat i del Cardener i l'estat original dels elements associats amb valor històric (rescloses, canals) però, també, els entorns dins dels quals aquests elements esdevenen comprensibles.

Propostes de criteris i accions dirigits prioritàriament a la gestió

15.5 Incentivar la gestió pública o consorciada destinada a la neteja dels boscos com a mesura complementària a la política de prevenció d'incendis forestals però, també, la neteja periòdica de les lleres dels cursos fluvials en les zones properes als nuclis urbans.

15.6 Promoure projectes de restauració dels elements arquitectònics (cups, tines, murs de pedra seca) i d'integració dels cellers vinculats al paisatge de la vinya i el vi de la DO. Pla de Bages.

15.7 Impulsar projectes d'urbanització de les futures extensions urbanes dels nuclis urbans que prenguin com a referència els elements estructuradors de l'espai obert i que recreïn una imatge de front urbà que estableixi relacions de continuïtat morfològica amb l'entorn.

15.8 Potenciar les actuacions físiques necessàries (moviments de terra, plantacions, disseny d'espais, tanques, casetes, recs, camins) per a crear les condicions en els horts urbans i periurbans que garantitzin una producció competitiva o bé un ús social com a espais d'educació en el lleure i de convivència ciutadana.

15.9 Prioritzar les actuacions de reconstrucció i rehabilitació de les colònies industrials i de les fàbriques de riu tenint en compte el conjunt edificat (volumetria, tancaments verticals), els espais de relació i els elements estructuradors de l'entorn més immediat.

15.10 Fomentar projectes d'integració de les carreteres i dels camins rurals que són accessos urbans o travessen àmbits periurbans per la qual cosa es millorarà la imatge de conjunt, s'adequaran els processos d'urbanització lineal i es potenciarà la visibilitat cap a l'exterior. En aquest sentit, per exemple, destaquen, la carretera aparcador de Manresa a Berga al seu pas per Sant Fruitós de Bages i els itineraris que permeten conèixer el ric patrimoni històric, cultural i religiós vinculat a la llegenda de la misteriosa llum de Manresa.

Propostes de criteris i accions dirigits prioritàriament a l'ordenació

15.11 Inventariar els elements patrimonials rurals més destacats, especialment els lligats al cultiu de la vinya com els murs de pedra seca, les tines i barraques de vinya.

15.12 Elaborar un inventari de les principals construccions aïllades localitzades en l'espai obert de la unitat, que no tinguin valor arquitectònic ni històrics i que estiguin en desús; especialment, de les que estiguin molt exposades visualment o que malmeten els espais amb valors reconeguts.

15.13 Fixar una carta de colors i uns paràmetres d'edificació, tant per a les tipologies edificatòries preexistents com per a les noves, amb la finalitat de regular el teixit urbà, la composició i els acabats de les cobertes i les façanes per a rehabilitar la imatge dels assentaments urbans.

15.14 Establir la regulació, els paràmetres i les condicions sobre els elements de l'espai obert (topografia, espais naturals circumdants, traces agrícoles, fragments de vegetació natural, mosaics agroforestals significatius, xarxes de camins, elements patrimonials) per a facilitar la integració de les noves extensions urbanes i de les infraestructures lineals.

15.15 Regular els espais lliures a l'interior i a les vores, la plantació d'arbrat d'alineació als carrers, la vegetació arbòria dels jardins de les urbanitzacions i els acabats de les tanques; especialment a la zona de Navarcles, Sant Fruitós de Bages, Santpedor i Sant Salvador de Guardiola.

15.16 Incorporar en el planejament urbanístic una normativa sobre els espais d'horta urbans i periurbans.

15.17 Inventariar les seqüències visuals des de les carreteres que millor reflecteixen els escenaris de la unitat i regular la integració de les construccions, instal·lacions i serveis tècnics que s'implantin dins les àrees de les conques visuals.

15.18 Ordenar i regular els carrers i els espais lliures dels assentaments urbans amb l'objectiu de mantenir, des de dins, les relacions de visibilitat amb els fons escènics i les fites de referència de l'espai obert.

15.19 Definir xarxa d'itineraris i de miradors accessibles a peu o amb vehicle, on la percepció i la interacció amb els elements de la unitat sigui la més àmplia i suggeridora. Aquesta xarxa, que comprèn miradors i camins existents i d'altres a consolidar, hauria de rebre, allà on correspongui, les actuacions necessàries de condicionament, senyalització, manteniment i difusió per tal de facilitar la percepció dels valors del paisatge i el coneixement del territori. Es tracta dels miradors del castell d'Artés, castell de Fals, Cogulló de Cal Torre, castell de Castellet i parc de l'Agulla; dels itineraris motoritzats C-16, C- 25, C-55, C-37, C-16, BV-1221, BV-3003, així com els no motoritzats GR-3, GR-4, GR-179, PR-C-135, PR-C-136, PR-C-131, PR-C-130, PR-C-76. Caldria incorporar el conjunt d'itineraris al Pla territorial parcial de les Comarques Centrals, en futures revisions.

Mapa

Mapa

